

ศึกษาวิเคราะห์หลักธรรมที่ส่งเสริมต่อธรรมาธิปไตยตามหลักรัฐศาสตร์แนวพุทธ

AN ANALYTICAL STUDY OF BUDDHIST PHILOSOPHY

AS SUITABLE FOR THE JUVENILES CULTIVATION

พระดิเรก ธรรมวโร

Phra Direk Thammawaro

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Graduate School Mahamakut Buddhsit University

E-mail: Phradirekthamma@gmail.com

วันที่รับบทความ (Received) : 14 พฤษภาคม 2563

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 29 พฤษภาคม 2563

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 29 พฤษภาคม 2563

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ เรื่อง การศึกษาเชิงวิเคราะห์หลักธรรมที่ส่งเสริมต่อธรรมาธิปไตยตามหลักรัฐศาสตร์แนวพุทธ ผู้วิจัยมีความประสงค์จะศึกษา 1) ความหมายและเนื้อหาของธรรมาธิปไตยตามหลักรัฐศาสตร์แนวพุทธ 2) หลักธรรมที่ส่งเสริมต่อธรรมาธิปไตยตามหลักรัฐศาสตร์แนวพุทธ 3) วิเคราะห์คุณค่าหลัก ธรรมที่ส่งเสริมต่อธรรมาธิปไตยตามหลักรัฐศาสตร์แนวพุทธ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพเป็นการวิจัยเอกสารโดยการศึกษาข้อมูลจากพระไตรปิฎก ฉบับบาลี ฉบับซีดีรอมและอรรถกถา เอกสารผลงานวิจัยของนักวิชาการ ตลอดจนผลงานของผู้รู้ในทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งเอกสารทางวิชาการอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

ผลการวิจัย พบว่า 1) คำว่าธรรมาธิปไตยคือหลักคุณธรรมสำคัญที่ผู้บริหารต้องนำไปใช้ปกครองตน ครองคน ครองงานเพื่อสร้างสันติภาพและเสถียรภาพที่ถาวร เนื้อหาธรรมาธิปไตยมาจากเรื่องอธิปไตย 3 ในพระไตรปิฎก คำว่าอธิปไตยหมายถึงความเป็นใหญ่ด้วยความดีความถูกต้อง สัจจะความซื่อตรงไม่เอินเอียงเป็นสำคัญ 2) หลักความซื่อตรงพระพุทธองค์ทรงสอนอย่างสมบูรณ์ในหลักทศพิธราชธรรม 10 ถือเป็นหัวใจในการขับ เคลื่อนหลักธรรมาธิปไตย หลักจักรวรรดิวัตร 12 เป็นคุณธรรมของผู้นำระดับโลก อปริหานิยธรรม 7 มุ่งรักษาความสามัคคีของคณะผู้ปกครอง หลักราชสังคหัตถุ 5 เน้นการบริหารและสงเคราะห์พร้อมกัน หลักอคติ 4 เพื่อรักษาตัวของผู้ปกครองขณะใจของประชาชนทุกระดับ ธรรมดังกล่าวเป็นทั้งหลักการและวิธีการเพื่อรักษาสภาพธรรมาธิปไตยตามหลักพุทธศาสตร์ไว้ได้โดยสมบูรณ์ 3) หลักธรรมมีคุณค่าต่อนักปกครองและผู้ใต้ปกครองทุกด้าน เช่น ด้านสังคมสงเคราะห์ ด้านมวลชนสัมพันธ์ ด้านวัฒนธรรมสูงส่ง และด้านการรักษาสันติภาพโลก ผู้นำสูงสุดต้องพัฒนาตนให้ดั่งตามสาระธรรมนี้ให้ได้เสียก่อน ผู้ตามคือประชาชนทั่วไปเมื่อเห็น

ตัวอย่างแล้วเกิดศรัทธายอมรับและปฏิบัติตามทันที เมื่อนำหลักธรรมาธิปไตยทั้งหมดไปใช้อย่างสมบูรณ์แล้ว สังคมนั้นจักมีแต่การสงเคราะห์เกื้อหนุนกัน ไม่ทอดทิ้งซึ่งกันและกัน มวลชนทุกภาคส่วนมีความสามัคคีไม่แตกแยก เกิดวัฒนธรรมความดีงามในองค์กรและสันติภาพถาวรย่อมเกิดขึ้น จักไม่เกิดวิกฤตเศรษฐกิจ ไม่วิกฤตศรัทธา ไม่เกิดกบฏทั่วโลกอย่างแน่นอน

คำสำคัญ: ธรรมาธิปไตย, หลักรัฐศาสตร์แนวพุทธ, หลักจักรวรรดิวัตร 12

ABSTRACT

The objectives of this thesis were as follows: 1) to study the principles of political science based on Buddhism, 2) to study the principles to support the righteousness and 3) to analyze the principles to support the righteousness based on politics in Buddhist approach. The study was documentary research. Its data were collected from Tipitaka –Pali Version and CD-Rom-commentary and the concerning technical documents.

The results of this thesis were found as follows: 1) The supremacy of dhamma means the real utilities for all leaders in the world to control their own mind and to save the people and the land. 2) These dhammas were thought in the Tripitaka as Adhipatayya or the Supremacy Law of dhamma. This word inferred to the 10 rule for the great king and the 12 Cakkavatti principles for the entire world leader, the 7 steps for the harmonious organization of the executive committee, the five social service strategies and the 4 prejudices to be avoided to save one's honor and society heart. These teachings are both the end and the supportive aids to the Adhipatatayya in Buddhist political science too. 3) These principles provide the perfected values for all leaders and their people in many ways; through social welfare, mass communication, and noble culture and maintain the world peace. The top leader, when receive the duty, should be cultivated in these principles, then their follower or the people shall accept them. The world society would, when Adhippatayya was educated and utilized, be a supportive wing to each other being a harmonious and unbreakable corner, also would originate the dreamed peaceful organization in the long run. The economic crisis, the faith crisis and global chaos would not certainly be found.

Keywords: the principles to support the righteousness, the principles of political science based on Buddhism, the 12 Cakkavatti principles

1. บทนำ

พระพุทธเจ้าบัญญัติหลักธรรมต่าง ๆ ที่สามารถนำมาใช้กับการปกครองรัฐในอันที่จะก่อให้เกิดความผาสุกของประชาชน อันเป็นจุดหมายปลายทางของการศึกษาเกี่ยวกับรัฐ หลักธรรมต่าง ๆ ในพระพุทธศาสนาสามารถนำมาประยุกต์กับวิชารัฐศาสตร์ในทุกลักษณะ ไม่ว่าจะเป็นทฤษฎีรัฐศาสตร์ สถาบันทางการเมือง กฎหมายสาธารณะ รัฐประศาสนศาสตร์ กระบวนทางการเมือง (กลุ่มผลประโยชน์ พรรคการเมือง มติมหาชน) ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ทั้งนี้ก็เพราะพระพุทธเจ้าเน้นการเข้าถึงการใช้ธรรมะที่สามารถประยุกต์กับการศึกษาเกี่ยวกับรัฐและการปกครองรัฐได้เป็นอย่างดี

เมื่อต้องการความดีงาม และประโยชน์สุขแก่บ้านเมือง ก็ต้องยึดหลักการเหล่านี้ ซึ่งเรียกด้วยคำที่สั้นที่สุดคำเดียวว่า “ธรรม” เพราะฉะนั้น นักการเมืองจะต้องมีจริยธรรมสำคัญขั้นต่อไป ต่อจากความอยากที่ถูกต้อง หรือความใฝ่ปรารถนาที่เรียกว่า ฉันทะ คือความพอใจในการยึดถือธรรมเป็นใหญ่ ซึ่งทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า ธรรมาธิปไตย ถ้าคนเราไม่ถือธรรมเป็นใหญ่ คือไม่ถือหลักการ ไม่เอาความจริง ความถูกต้อง ความดีงาม ประโยชน์สุขที่แท้จริงเป็นมาตรฐาน เป็นใหญ่ เป็นที่ยึดถือ ก็จะเอนเอียงหรือเขวออกไปกลายเป็นยึดถือเอาอัตตานุทิฐฐิ คือถือตัวตนเป็นใหญ่ เอาผลประโยชน์เป็นใหญ่ หรือเอาคะแนนนิยมเป็นใหญ่ เป็นต้น

เมื่อถือเอาตัวตน ผลประโยชน์ของตน ความยิ่งใหญ่ อำนาจของตน เป็นต้น เป็นใหญ่เรียกว่า อัตตาธิปไตย แต่ถ้าถือเอาความนิยม การเอาอกเอาใจกัน ความชอบใจ ความพึงพอใจของคนจำนวนมาก โดยไม่คำนึงถึงหลักเกณฑ์ที่เรียกว่า โลกาธิปไตย

ผู้เป็นนักปกครอง เป็นนักการเมือง เป็นนักบริหาร ต้องถือเป็นเรื่องสำคัญว่า ตอนนี้จะออกสู่ภาคปฏิบัติต้องตั้งหลักการจะตั้งหลักก็คือ จะต้องยึดถือธรรมเป็นใหญ่ คือ ถือหลักการ กฎ ระเบียบ กติกา กฎหมายถือความจริง ความถูกต้อง ความดีงาม เหตุผล ประโยชน์สุขที่แท้เป็นเกณฑ์ และเป็นมาตรฐานเมื่อถือธรรมเป็นใหญ่ ก็เห็นแก่ธรรม เห็นแก่ความจริง ความถูกต้อง ความดีงาม และยึดถือตามหลักการ กฎกติกา รวมทั้งกฎหมายก็จะไม่เอนเอียงไปข้างใดข้างหนึ่ง ไม่เห็นแก่ผลประโยชน์ ไม่เห็นแก่พรรคพวก ไม่เห็นแก่คะแนนนิยม เป็นต้น และจะมีความชัดเจนในการทำงาน ซึ่งโดยที่สุดแล้ว ธรรมาธิปไตยเท่านั้นจะเป็นแกนนำทางจริยธรรมของระบอบประชาธิปไตยที่สมบูรณ์แบบ

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาธรรมาธิปไตยตามหลักรัฐศาสตร์แนวพุทธ
- 2.2 เพื่อศึกษาหลักธรรมที่ส่งเสริมธรรมาธิปไตยตามหลักรัฐศาสตร์แนวพุทธ
- 2.3 เพื่อวิเคราะห์คุณค่าของหลักธรรมที่ส่งเสริมธรรมาธิปไตยตามหลักรัฐศาสตร์แนวพุทธ

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 ลักษณะของข้อมูลที่นำมาศึกษาวิจัยเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการศึกษจากพระไตรปิฎก อรรถกถา หนังสือตำราเรียน และเอกสารอื่นที่เกี่ยวข้องเป็นสำคัญ

3.2 ศึกษาค้นคว้าจากพระไตรปิฎก ซีดีรอม พระไตรปิฎก ฉบับหลวง มหามกุฏราชวิทยาลัย นำมาเป็นข้อมูลหลักในการวิจัย

3.3 ศึกษาค้นคว้าจากอรรถกถาในส่วนที่ขยายความ พระไตรปิฎก นำมาอธิบาย เพื่อให้เกิดความเข้าใจง่ายขึ้น

3.4 นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษานำมาวิเคราะห์เนื้อหาตามประเด็นที่ศึกษา

3.5 สรุปและเขียนรายงานการวิจัย

4. สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาวิเคราะห์หลักธรรมที่ส่งเสริมต่อธรรมาธิปไตยตามหลักรัฐศาสตร์แนวพุทธในพุทธศาสนาเถรวาท มีหลักคำสอนทั้งในแง่ที่เป็นอภิปราย วิทยาศาสตร์ และสังคมศาสตร์ ประกอบด้วย ความหมายของรัฐศาสตร์ตามหลักรัฐศาสตร์ ความหมายของรัฐศาสตร์ตามแนวพุทธการกำเนิดรัฐ หลักธรรมของผู้ปกครองกับการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์และการสงเคราะห์อนุเคราะห์เพื่อช่วยเหลือผู้อยู่ภายใต้การปกครอง เริ่มตั้งแต่รัฐ การปกครองตนการปกครองคน ปกครองงาน ในการดำเนินชีวิตในสังคม

เริ่มแรกยังไม่เป็นสังคมหรือเป็นรัฐ ยังไม่มีการปกครอง มนุษย์เป็นสภาพที่สงบสุขดำรงชีพอยู่ได้ด้วยทรัพยากรตามธรรมชาติ ต่อมาเกิดความโลภ กิเลสตัณหา มานะทิฐิ เกิดการแบ่งเขตเพื่อครอบครอง มีการดุดกันระหว่างผิว ทำให้เกิดการทำร้ายทะเลาะวิวาทกัน จึงมีผู้ทำหน้าที่ในการระงับความขัดแย้ง ปกป้องคนดี ลงโทษคนผิด ทำให้เกิดมีสถาบันผู้ปกครองขึ้นมา โดยตั้งกฎเกณฑ์หรือกฎหมายการปกครอง และอำนาจของกฎหมายนี้ เป็นจุดเริ่มต้นของกำเนิดรัฐ เพื่อควบคุมสถานการณ์เลวร้ายในสังคม ผู้ปกครองรัฐเป็นผู้ที่มีความชอบธรรมในการใช้อำนาจรัฐ เพื่อสกัดกั้นกิเลสไม่จำกัดของมนุษย์ และปกป้องคนดีให้อยู่กันอย่างสงบสุข หรืออาจจะกล่าวได้ว่ารัฐเป็นเพียงเครื่องมือที่จะทำให้มนุษย์พัฒนาตนเองให้บรรลุถึงเป้าหมายที่สูงสุดของชีวิตได้อีกด้วย

กระบวนการกำเนิดรัฐนั้นสืบเนื่องมาเป็นกระบวนการ อาศัยปัจจัยหลายด้านมาเป็นส่วนประกอบ ทั้งปัจจัยภายในตัวมนุษย์เองและปัจจัยภายนอก เช่นเดียวกับการกำเนิดรัฐในทางรัฐศาสตร์ที่ว่า “รัฐในขั้นสุดท้ายจึงเป็นผลของปัจจัยหลายประการ เช่น ชีววิทยา เศรษฐศาสตร์ วัฒนธรรม และการทหาร 3) กำเนิดรัฐตามมหาโควินทสูตร มหาโควินทพราหมณ์ แบ่งมหาปฐพีที่ยาวไปทางทิศอุดรและทิศทักษิณออกเป็น 7 ส่วนเท่าๆ กัน 1 ส่วนเพื่อพระองค์เอง อีก 6 ส่วนเพื่อกษัตริย์ราชกุมารอื่นๆ ซึ่งเคยเป็นพระสหายรักใคร่กัน แคว้นทั้ง 7 ที่เกิดขึ้นใหม่ แคว้นกาลิงคะ แคว้นอัสสกะ แคว้นอวันตี แคว้นโสจิริระ แคว้นวิเทหะ แคว้นอังคะ แคว้นกาสิ ในการแบ่งดินแดนกันปกครองและทำให้เกิดรัฐใหม่ๆ

หลักธรรมที่ใช้ในการปกครอง

1) สำหรับผู้อยู่ในโลกทุกคนคือระดับโลก และระดับประเทศ ธรรมเป็นโลกบาลหรือธรรมคุ้มครองโลก 2 คือ ทิริ ความสะอาด โอตตปปะ ความเกรงกลัว 2) การมีเมตตา ไม่มีประมาณ ไม่มีขอบเขต หากกำหนดไม่ได้ แผ่ไปทั่วถึงสรรพสัตว์ทั้งปวง ทั้งมนุษย์ สัตว์ดิรัจฉาน เทวดา อินทร์ ยม ยักษ์ ในทุกทิศทุกทาง กว้างขวางไม่มีเขตจำกัด เป็นชื่อของธรรม คือ อปป์มัญญา 4 คือ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา 3) ธรรมสำหรับ

พระมหากษัตริย์ พระราชา นักปกครองที่ดี สามารถปกครองแผ่นดินโดยธรรม และยังประโยชน์สุขให้กับประชาชน จนเกิดความชื่นชมยินดี ซึ่งเป็นพระราชกรณียกิจของพระราชาที่พึงกระทำ หลักทศพิธราชธรรม 10 ได้แก่ ทาน ศีล ภาวนา ปริจจาคะ อาชชวะ มัททวะ ตปะ อักโกธะ อวิหิงสา ชันติ อวิโรธนะ เป็นต้น 4) เพื่อความสงบสุขของพุทธบริษัท เพื่อความอยู่ผาสุกของสังคม เพื่อข่มบุคคลผู้เก้อยาก เพื่อความผาสุกแห่งพุทธบริษัท เพื่อปิดกั้นสิ่งที่ไม่ดี เพื่อกำจัดสิ่งไม่ดีที่จะเกิดขึ้นในอนาคต เพื่อความศรัทธาในเรื่องของความดีซึ่งกันและกัน เพื่อความมั่นคงของพุทธบริษัท 4 พระพุทธเจ้าได้ทรงบัญญัติพระวินัย 10 คือ ภิกษุ รักษาข้อปฏิบัติ 227 ข้อ ภิกษุณีรักษาข้อปฏิบัติ 311 ข้อ อุปาสิก อุปาสิกา ก็ปฏิบัติในศีล 5 หรือศีล 8 เทียบด้วยกฎหมายสาธารณะ เช่น พระวินัยที่กำหนดความประพฤติเรียบร้อยดีงาม ห้ามล่วงละเมิดบทบัญญัติ เทียบด้วยประมวลกฎหมายอาญา 5) หลักความประพฤติของผู้ปกครอง คือ วัตรของพระเจ้าจักรพรรดิ พระจริยาที่ทรงบำเพ็ญสม่ำเสมอ ธรรมเนียมการทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจ หน้าที่นักปกครองพระมหากษัตริย์ผู้ปกครองประชาชน ทรงอิงอาศัยเพราะเคารพนับถือบูชาธรรม มีธรรมเป็นธงชัยมีธรรมเป็นใหญ่เป็นอธิปัตติ ทรงจัดการรักษาคุ้มครองป้องกันภัย หลักความประพฤติของผู้ปกครอง ข้อปฏิบัติของพระเจ้าจักรพรรดิ ที่มีกำลังในการปกครองประเทศที่เป็นอาณานิคมโดยธรรม ตามหลักจักรวรรดิวัตร 12 คือ อนโตชนสมิ พลกายสมิ ขตติเยสุ อนยุเนตสุ พราหมณคหปติเกสุ เนคมชานปเทสุ สมณพราหมณเสสุ มิคปกชีสุ อธมมการปฏิกเขโป ธนानัน ธนา นุปปทานัน สมณพราหมณ อุปสงกมิตวา ปณหาปุจฉนั อธมมราคสส ปทานัน วิสมโลภสส ปทานัน หลักธรรมเหล่านี้ที่ใช้ในการปกครองตามแนวพุทธ ปรัชญาอย่างยิ่งสำหรับผู้ปกครองและผู้อยู่ใต้ปกครอง หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่ง

หลักธรรมที่ส่งเสริมธรรมาธิปไตย

พระพุทธองค์ทรงบัญญัติสิกขาบทด้วยอำนาจประโยชน์ 2 อย่าง ตามคติพุทธศาสนาเถรวาทนั้น

- 1) เป็นการดำรงชีพตามหลักทรัพย์ภายใน 5 ประการ ศรัทธาความเชื่อ ศีลความประพฤติดีงาม หิริโอตตปยะ ความละอายและความเกรงกลัว การรู้จักเสียสละมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ปัญญาความรู้ความเข้าใจ 2) หลักการปกครองผู้เป็นใหญ่ปกครองผู้อื่น พรหมวิหารธรรม 4 เมตตาความรักความปรารถนาดี กรุณาความสงสาร มุทิตาความเบิกบานพลอยยินดี อุเบกขาความมีใจเป็นกลาง 3) หลักการปกครองผู้เป็นใหญ่ปกครองผู้อื่น สังคหวัตถุ 4 ทานให้ปัน ปิยวาจาพูดอย่างรักกัน อรรถจริยาทำประโยชน์แก่เขา สมานัตตาเอาตัวเข้าสมาน 4) หลักของความสำเร็จในการปกครอง อิทธิบาท 4 ฉันทะมีใจรัก วิริยะความพากเพียร จิตตะเอาจิตฝึกฝั วิมังสาใช้ปัญญาสอบสวน 5) หลักการปกครองของพระมหากษัตริย์ใช้ในการปกครองเมือง พละ 5 ปัญญา พละกำลังทางปัญญา วิริยะพละกำลังความเพียร อนวัชพละกำลังสุจริต สังคหพละกำลังการสงเคราะห์ 6) หลักของสังคหวัตถุ 4 สสเมระฉลาดบำรุงธัญญาหาร บุริสเมระฉลาดบำรุงข้าราชการ สัมมาปาสะผูกประสานปวงประชา วาเชปิยะมีวาทาคูดตีมีใจ 7) และหลักของพละ 5 พาหาพละ มีสุขภาพพลานามัยสมบูรณ์ โภคพละมีความเพียบพร้อม อมัจจพละมีกำลังข้าราชการ อภิขัจจพละมีกำลังชาติตระกูลสูง ปัญญาพละมีกำลังทางปัญญา 8) หลักการปกครองผู้ปกครองบ้านเมือง อปริหานิยธรรม 7 หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ พร้อมเพรียงกันประชุม ไม่ถืออำเภอใจใครต่อความสะดวก ให้ความเคารพนับถือผู้ใหญ่ ให้เกียรติและคุ้มครองกุลสตรี เคารพบูชาสักการะเจดีย์ จัดการให้ความอารักขาบำรุงคุ้มครอง 9) หลักของผู้ปกครองนาถกรณธรรม 10 ศีล

ประพตติมีวินัย พาหุสัจจะได้ศึกษาสดับมาก กัลยาณมิตตตารูจักคบคนดี โสวัจัสตาเป็นคนที่พูดกันง่าย กิงกรณีสยทุกขตาชวนขวยกิจของหมู่ ธรรมกามาเป็นผู้ไครธรรม วิริยารัมภะมีความเพียรขยัน สันตุฎฐีมี สันโดษรู้ออดี สติมีสติมั่นคง ปัญญาปัญญาเหนืออาารมณ 10) หลักปฏิบัติประจำวัน 7 ข้อ (วัตรบท 7) มาตาเปติภโร เลี้ยงมารดาบิดา กุเลเชฎฐาปจारी เคารพผู้ใหญ่ในตระกูล สณหาโวจิตุดคำสุภาพ อ่อนหวาน อปิ สุนหาโวไม่พูดส่อเสียดพูดสมานสามัคคี ทานสวิภาครโตชอบเผื่อแผ่ให้ปันปราศจากความตระหนี่ สจจวาโวจมี วาจาสัตย์รักษาวาจาสัตย์ อโภธโนไมโกรธรู้จักระงับความโกรธได้ 11) หลักของข้าราชการในการปกครอง ประเทศ คือมารยาทดี มีศิลปะ ฝึกฝนตน ไม่พูดเกินขอบเขตมีปัญญาสมบูรณ์ด้วยความรู้ หมั่นขยันในการงาน 12) หลักของผู้ปกครองเรือน ฆราวาสธรรม 4 สัจจะซื่อสัตย์ ทมะรู้จักข่มจิตของตน ชนติความอดทน จาคะ สละสิ่งของแก่ผู้ควรสละให้ 13) หลักของผู้ปกครองระดับเอกชน คือ ปกครองร่างกาย จิตใจของตนเอง ว่าด้วยการตั้งตนไว้ชอบ เป็นมงคลอันสูงสุด และทรงแสดงคุณธรรมอื่นอีกว่าเป็นมงคลแทนมงคลภายนอก หรือมงคล ภายในด้านโชคกลาง โดยชี้ไปที่ความประพตติดี ประพตติชอบต่างๆ เช่น การให้ปัน การประพตติธรรม การ สงเคราะห์ญาติ การไม่ปล่อยการงานให้ค้างค้ำอากุล การเว้นจากความชั่ว การสำรวมในการดื่มน้ำเมา 14) หลักของการเศรษฐกิจให้ดี ระดับเอกชนและระดับประเทศ ทรงแสดงไว้ 3 ชั้น คือประโยชน์ในปัจจุบัน ประโยชน์อนาคต ประโยชน์อย่างยิ่ง หลักการสอนให้ย่อโลกย่อรัฐย่อเมืองย่อบ้าน คำสอนเหล่านี้สร้างความคิดให้คนรู้จักปกครอง ดูแลตัวเองเหมือนปกครองบ้านเมืองและที่สอนให้ทุกคนรู้สึกว่าร่ากายของตน เปรียบเหมือนบ้านเรือน ที่เราจะต้องปกครองให้ดี คือความทะยานอยากเป็นผู้สร้างบ้านเรือน คืออัตภาพนี้เอง 15) หลักของการสังคมสงเคราะห์ คือสังคหัตถุ 4 การสงเคราะห์กันและกัน ทานการให้ปันสิ่งของๆ ตนแก่ ผู้อื่น ปิยวาจาเจรจาวาจาที่อ่อนหวาน อตถจริยาประพตติสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น สมานัตตาคาความเป็นผู้มี ตนเสมอไม่ถือตัว เมื่อเป็นเช่นนี้ หลักธรรมที่ส่งเสริมต่อธรรมาธิปไตยตามหลักรัฐศาสตร์แนวพุทธ จึงประกอบ ไปด้วยหลักธรรมการปกครองตน การปกครองคน การปกครองงาน การบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ และการ สงเคราะห์อนุเคราะห์ เพื่อช่วยเหลือผู้อยู่ภายใต้การปกครอง ในการดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมด้วยความผาสุกของ ประเทศชาติ

บรรณานุกรม

เอกสารปฐมภูมิ

สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล. (2530). **พระไตรปิฎก**. พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชเนื่อง ในวโรกาสมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 5 รอบ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เฉลิมชาฎการพิมพ์.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกฉบับประชาชน**. สุชีพ ปุญญานุภาพ, กรุงเทพมหานคร : โรง พิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.

เอกสารทุติยภูมิ

1) หนังสือ

ณัชชาภัทร อุ่นตรงจิตร. (2550). **รัฐศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ดิลก พูนสวัสดิ์ น.พ. (2547). **คู่มือชีวิตและการพัฒนาจิตวิญญาน**. กรุงเทพมหานคร : บริษัท สมุทเพรส.

- บันเทิง พาพิจิตร. (2547). **สังคมิวิทยา**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ โอ.เอส.พรีนติ้งเฮ้าส์.
- บัญชา เนตินันท์ พล.ต.อ. (ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์). **พระสุตตันตปิฎกฉบับย่อ เล่ม 12-25**. นครปฐม : โรงพิมพ์ มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- ปรีชา ช่างขวัญยืน. (2550). **พระศนะทางการเมืองของพระพุทธศาสนา**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ บริษัทสามัคคีสาส์น จำกัด.
- ประมวล รุจนเสรี. (2548). **การใช้อำนาจเป็นธรรมชาติของมนุษย์**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิ พัฒนาแผ่นดิน.
- พระเทพดิลก (ระแบบ ฐิตญาโณ). (2550). **พระพุทธศาสนากับรัฐธรรมนูญ**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ บริษัทแปดสิบเจ็ด (2545).
- พระราชภาวนาวิริยคุณ. (2547). **รัฐศาสตร์เชิงพุทธ**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ดอกหญ้ากวี.
- พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธรรมจิตโต). (2538). **จรรยาบรรณของข้าราชการ**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2541). **พุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความ**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พิมพ์ครั้งที่ 7.
- พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ ฐิตญาโณ). (2535). **ธรรมปริทรรศน์ 2**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย มหามกุฏราชวิทยาลัย, พิมพ์ครั้งที่ 3.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2546). **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พิมพ์ครั้งที่ 11.
- พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ ฐิตญาโณ). (2534). **ธรรมาธิปไตย**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พรตวิการพิมพ์.
- พระภาวนาวิริยคุณ. (2546). **รัฐศาสตร์เชิงพุทธ**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กราฟฟิคอาร์ตพรีนติ้ง จำกัด.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2549). **ธรรมบุญชีวิต**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงาน พระพุทธศาสนาแห่งชาติ, พิมพ์ครั้งที่ 3.
- พระธรรมปิฎก. (ป.อ. ปยุตโต). (2542). **การศึกษากับการวิจัยเพื่ออนาคตประเทศไทย**. กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมิก.
- มบุญ วงศ์นารี. (2538). **หลักธรรมกับการบริหาร**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมสภา.
- วศิน อินทสระ เรียบเรียง. (2533). **พระสุตตันตปิฎกอังคุตรนิกาย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สภาการศึกษา มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- สามารถ พงศ์ไพบูลย์ และคณะ. (2521). **คู่มือเตรียมสอบไล่ ม. 3 สอบเข้า ม. 4**. นนทบุรี : สำนักพิมพ์ เนรมิตการพิมพ์.
- สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. (2550). **นวโกวาท**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ มหามกุฏราชวิทยาลัย, พิมพ์ครั้งที่ 80.

8 • วารสารปารมิตา ปีที่ 2 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2563) ศูนย์วิจัยธรรมศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม

สุชีพ ปุณฺณานุภาพ. (2514). **พจนานุกรมศัพท์พระพุทธศาสนา ไทย-อังกฤษ และ อังกฤษ-ไทย.**

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เกษมบรรณกิจการพิมพ์.

อานนท์ อภาภิรม. (2545). **รัฐศาสตร์เบื้องต้น.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์โอเดียนสโตร์, พิมพ์ครั้งที่ 2.